

Dormance

Migrace, orientace a navigace

Dormance

Jedinci se mohou rozptylovat nejen v prostoru ale i v čase
→ odložení vývoje → **dormance**

= Inaktivní stav s pozastaveným vývojem k přečkání nepříznivých podmínek (nízká či vysoká teplota, sucho, nedostatek světla...)

Prediktivní dormance

- Je zahájena již **před příchodem zhoršených podmínek**, jedná se o **sezónní adaptaci**
- **Diapauza** - nezbytná, vývojově naprogramovaná fáze života u bezobratlých
  - spouštěna specifickými podněty, které ale nejsou samy o sobě nepříznivé (fotoperioda)
  - **obligatorní** – u monovoltinních druhů
  - **fakultativní** – u druhů s více generacemi (*Drosophila*)
  - může trvat i několik let (žábřonožky)

Konsekvenční dormance

= sekundární dormance

- Nastává až **po příchodu nepříznivých podmínek**
- Různé formy **adaptivní hypotermie**
- **Kviescence** - reverzibilní potlačení metabolismu v chladném prostředí
  - zimní **reprodukční** kviescence
  - zimní **teplotní** kviescence = **hibernace** (sysel obecný)
  - ← **heterotermie** (střídání eutermní a hypotermní fáze - **torpor** – deprese v míře metabolismu, snížení energ. výdajů)
- **Estivace** - adaptivní hypotermie v teplých oblastech
- Dormantní **cysty** parazitů

Migrace

= **pravidelné pohyby mezi geografickými územími**, během kterých nedochází k normálnímu využívání stanoviště. Vztahují se ke specifickému **ročnímu období** a zpravidla jsou neoddělitelnou součástí celého reprodukčního cyklu.

1. Migrace s více návraty
2. Migrace s jedním návratem
3. Jednocestné migrace

1. Migrace s více návraty

a) Denní a přílivové pohyby - opakované pohyby tam a zpět

- pohyby krabů sledující příliv a odliv
- vertikální pohyb planktonu v moři
- denní pohyby netopýrů

b) Sezónní roční pohyby mezi stanovišti

- altitudinální pohyby velkých býložravců
- sezónní migrace obojživelníků
- zimní migrace žížal do hlubších vrstev

c) Migrace na velkou vzdálenost

- ptáci
- sobi
- kytovci

2. Migrace s jedním návratem

Živočich se narodí v jednom prostředí, pak žije v jiném, ale k rozmnožování se vrací do prostředí původního

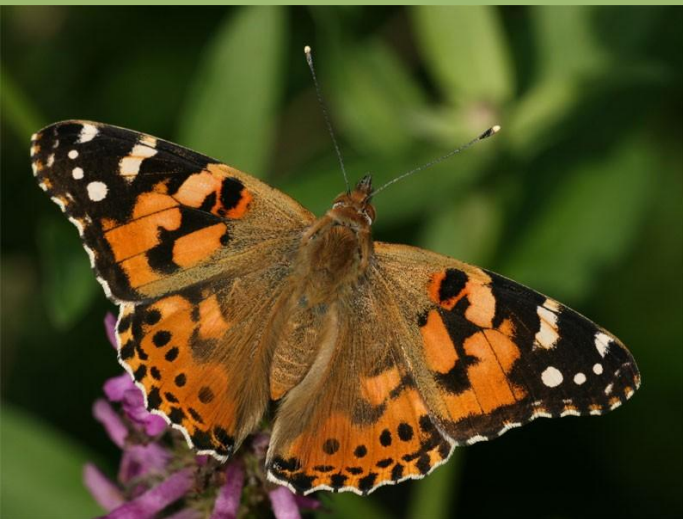
- **úhoři**
- **lososi**
- **Monarcha stěhovavý**

3. Jednocestné migrace

- Migrace motýlů (babočka bodláková, babočka admirál nebo babočka kopřivová či žluťásci) mezi severní a jižní Evropou (vracejí se až jedinci další generace)
- Migrace sarančí stěhovavých a pustinných

Příklady migrací

Vertikální migrace planktonu (Dobson a Fried 1998)

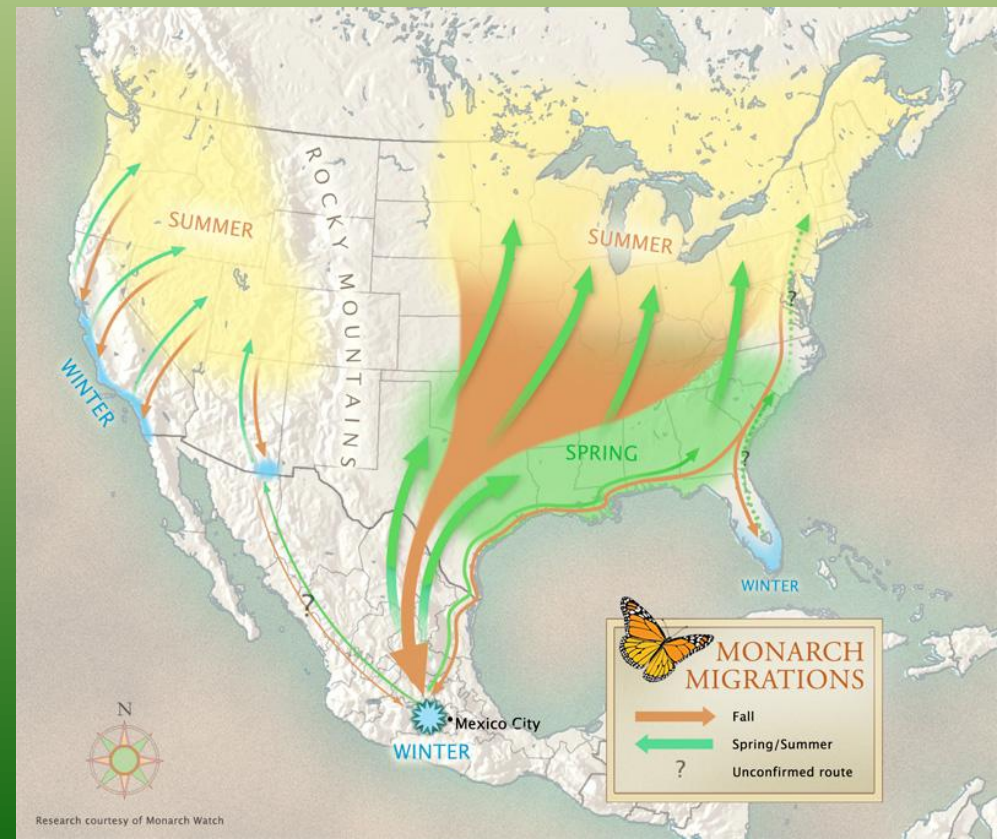
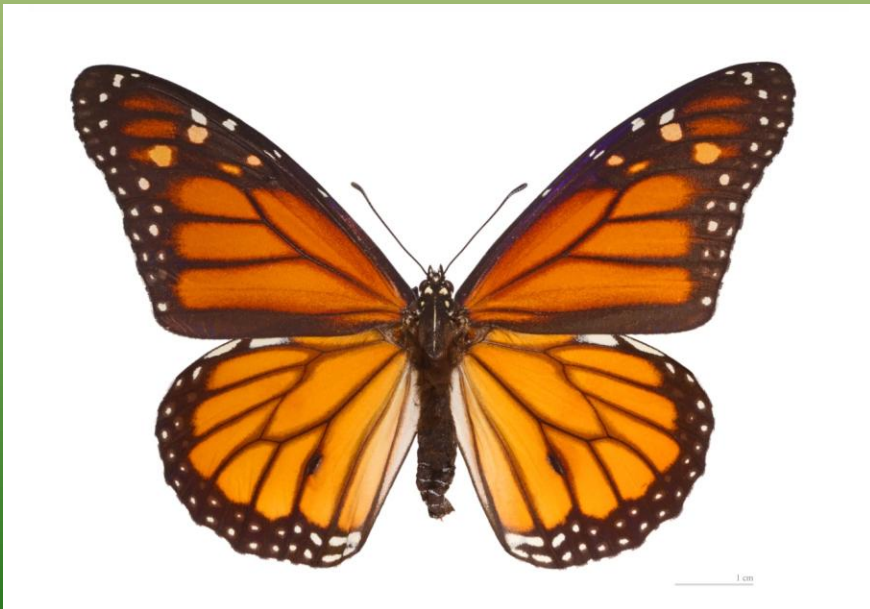
Dvě hypotézy proč tomu tak je:

- vyhýbání se predátorům
- snížení udržovacích nákladů v chladných hloubkách

Monarch stěhovavý (*Danaus plexippus*)

- Migrace s jedním návratem
- Dvě populace v severní Americe (východní a západní)
- Východní populace – ze severu USA do horských lesů středního Mexika (cca 3500km, 50km/den)
- Západní populace – nížinné lesy kalifornského pobřeží

Monarcha stěhovavý (*Danaus plexippus*)

Migrace ryb

- 1. Anadromní** – návrat z moře do sladkých vod, kde se množí (lososovité ryby)
- 2. Katadromní** – sladkovodní druhy putují do oceánu, kde se množí (úhoři)
- 3. Oceanodromní** – migrace v oceánech za potravou či rozmnožováním (sledi, tresky, makrely, tuňáci...)
- 4. Potamodromní** – sezónní migrace v řekách (severoameričtí okouni)

Migrace obojživelníků a plazů

- **Filopatrie** - věrnost rodnému území
- Kareta obrovská (*Chelonia mydas*) a kožatka velká (*Dermochelys coriacea*)

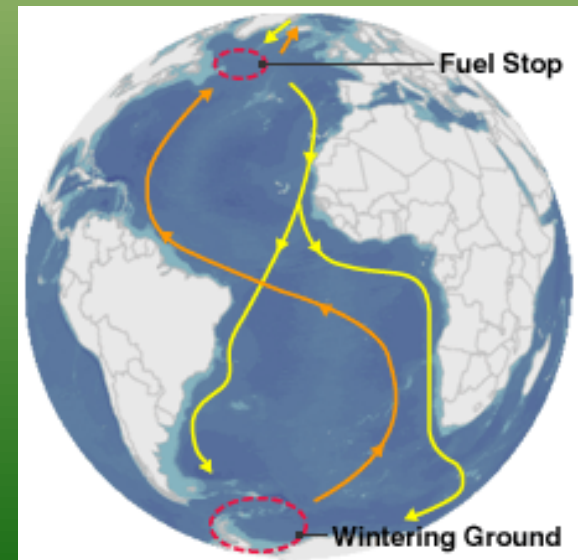

Migrace ptáků

- Stálí, přelétaví a **tažní ptáci**

1. přilétají na jaře, hnízdí zde a na podzim odlétají zimovat do jižních oblastí (vlaštovky, špačci...)
2. přilétají na podzim, tráví tady zimu a na jaře se vrací zpět na sever (havrani, brkoslavi)
3. pouze protahují obvykle dvakrát za rok, na jaře směrem na sever a na podzim směrem na jih (např. jespáci, kulíci)

- Rybák dlouhoocasý (*Sterna paradisaea*)

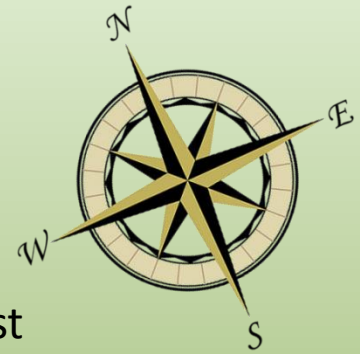

Migrace savců

1. **Migrace vzduchem** – plodožraví kaloni za potravou
2. **Migrace vodou** – kytovci táhnou z chladnějších severních moří bohatých na potravu do moří jižních, kde rodí mláďata
3. **Migrace po souši** – stáda sobů a afrických kopytníků

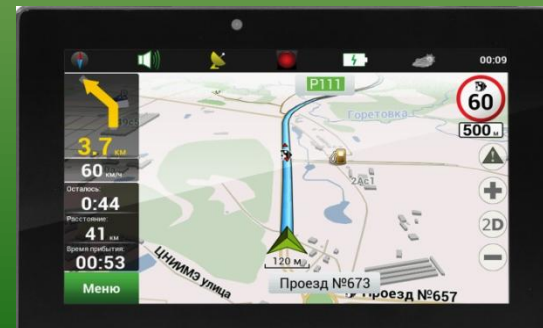

Orientace a navigace

- V užívání termínů „**orientace**“ a „**navigace**“ nepanuje jednotnost
- **Orientace** - schopnost určit **správný směr** na základě vnějších podnětů
  - směrované pohyby (taxe)
- **Navigace** - správné **zaměření pozice** a nalezení cesty ke **konkrétnímu cíli**
  - **pravá navigace** – schopnost orientovat se v neznámém prostředí a dosáhnout správného cíle (poštovní holubi)
  - **vektorová navigace** - neznají cíl, ale geneticky tuší směr a vzdálenost (migrace mladých ptáků)
- Pro orientaci a navigaci bývají využívány různé **druhy podnětů**:

1. Vizuální
2. Fyzikální
3. Chemické

1. Vizuální podněty

a) Selesciální orientace – orientace pomocí nebeských těles

- ptáci - poloha zapadajícího slunce
  - poloha hvězd vzhledem k polárce = **stellární orientace**
- obojživelníci - **lunární orientace**
- včely - **polarizované světlo**

b) Integrace dráhy

Některá zvířata (hlodavci, mravenci) jsou schopna propojovat postupně jednotlivé dráhy a jejich směry tak, že si stále udržují představu o své výsledné poloze a směru k výchozímu bodu trasy

c) Pilotáž, navigace podle známých krajinných prvků

Ptáci i hmyz se ve dne orientují podle topografie známých **orientačních bodů v krajině = landmarks** (pobřežní linie, řeky, okraj lesa) Bezobratlí (např. mravenci) pochopitelně využívají menších objektů.

2. Fyzikální podněty

Ptáci, kytovci, lososi, langusty nebo želvy jsou schopni vnímat **magnetické pole Země** a využívat ho ke geofyzikální orientaci jako kompas při migracích na velké vzdálenosti

3. Chemické podněty

Lososi a ptáci mohou vnímat olfaktorické a chuťové vjemy a používat je k nalezení cíle

- **majáková navigace** - jedinci postupují podél gradientu, který je kontinuálně uvolňován z cílového místa
- **gradientová mapová navigace** - založena na znalosti mapy podnětů v daném území

Proceedings of the National Academy of Sciences
Vol. 68, No. 1, pp. 102–106, January 1971

Magnets Interfere with Pigeon Homing

WILLIAM T. KEETON

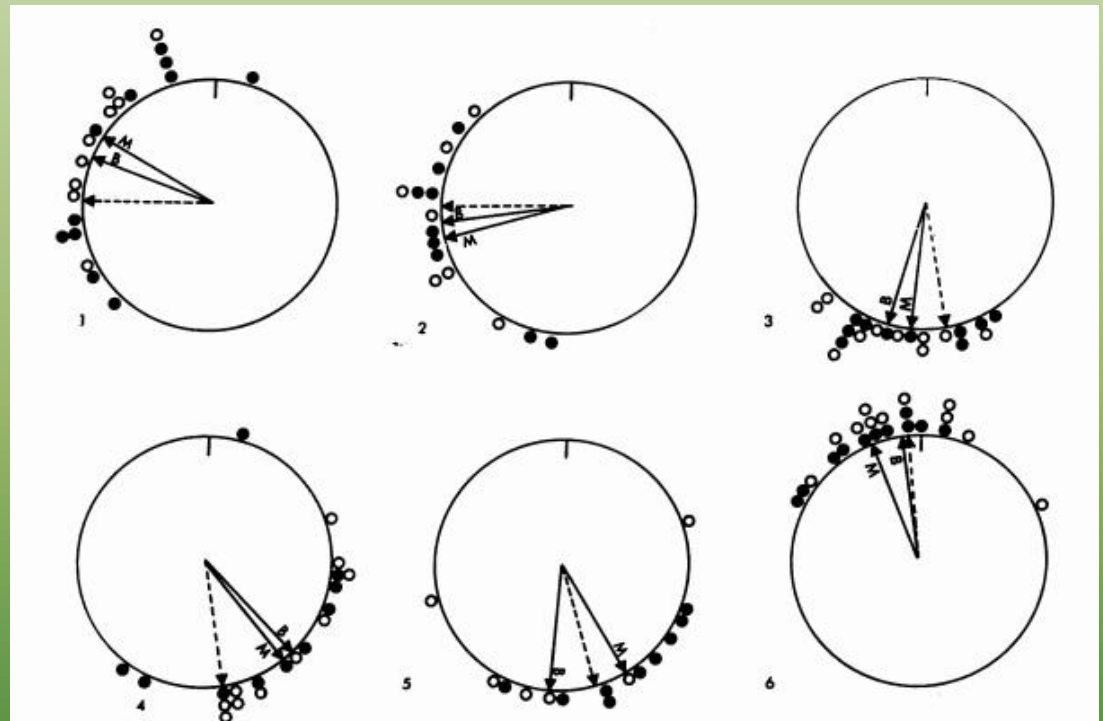
Section of Neurobiology and Behavior, Division of Biological Sciences, 308 Roberts Hall, Cornell University, Ithaca, New York 14850

Communicated by Donald R. Griffin, October 8, 1970

- dvě skupiny poštovních holubů se stejného holubníku
- holubům z experimentální skupiny byla před vypuštěním umístěna za krk magnetická tyčinka (cca 3g)
- holubům z kontrolní skupiny připevnili mosazný váleček o stejné hmotnosti
- sledovali směr a také čas od vypuštění a zmizení z dohledu
- opakování za různých podmínek →

1. experiment

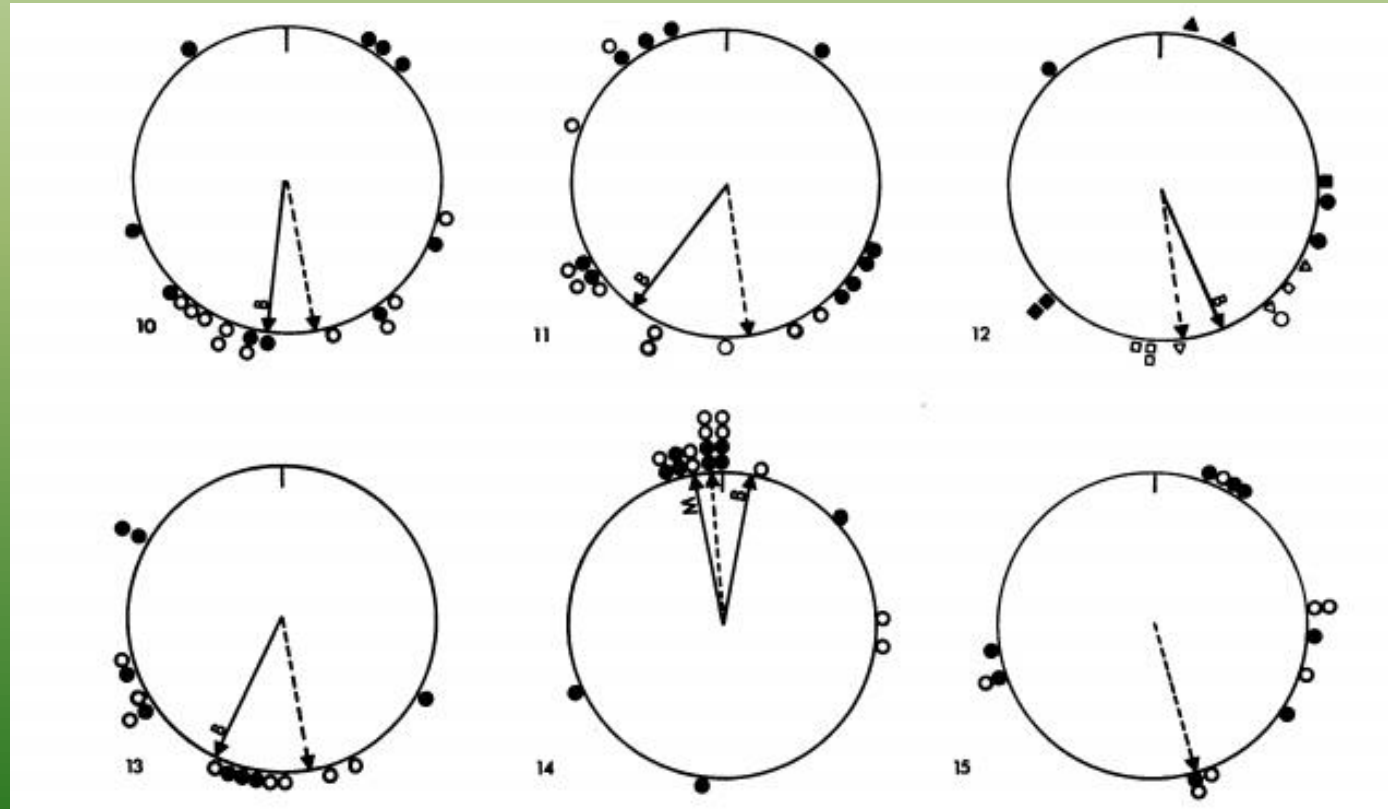
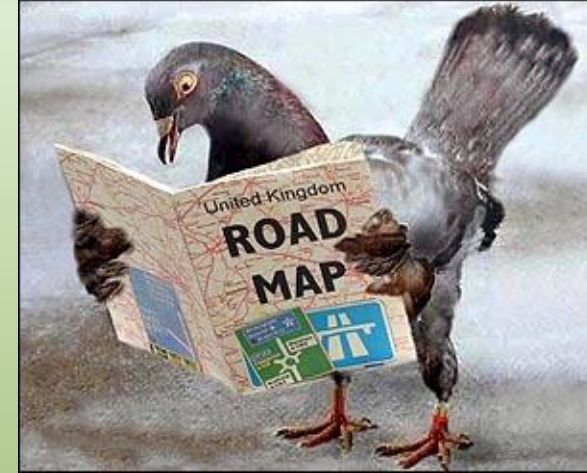
- Slunečno
- Znamé místo vs. neznámé místo
- Různá vzdálenost
- Všichni holubi byli správně orientováni domů, žádný signifikantní rozdíl mezi testovanými a kontrolními holuby
- Holubi s magnetem se déle zdržovali na místě vypuštění a cesta jim trvala o něco déle

[In these and all later figures, true north is indicated by a line at the top of the circle, the home direction by an unlabeled dashed arrow, and the mean bearings by solid arrows labeled B (brass) or M (magnet). Each open symbol on the periphery of the large circle indicates the vanishing bearing of one control bird, and each solid symbol the bearing of one bird with magnet.

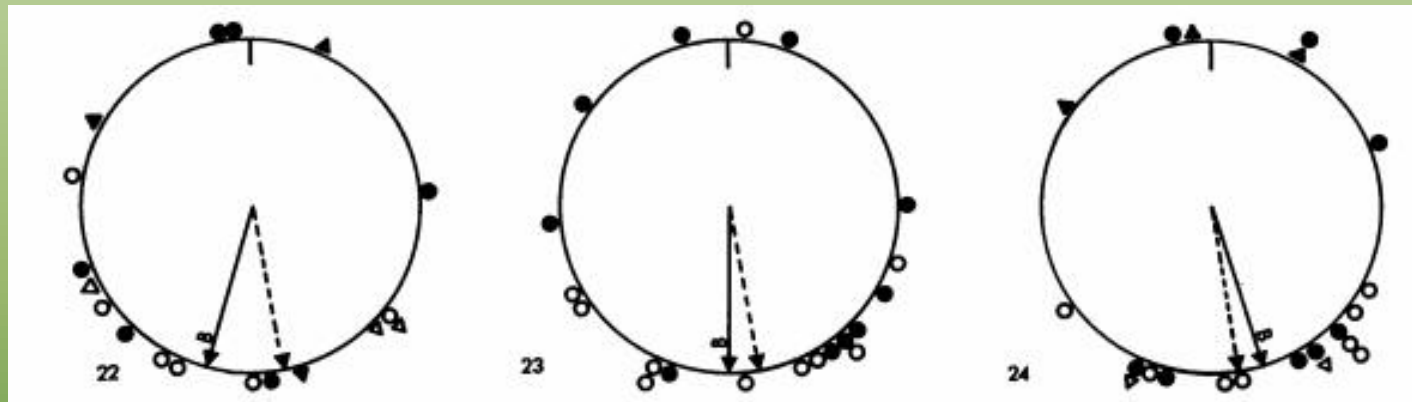
2. experiment

- Zataženo
- Neznámé místo

3. experiment

- Slunečno
- Mladí ptáci (první let)

Mohou se dospělí ptáci orientovat buď podle slunce nebo podle magnetického pole?

Potřebují se mladí nezkušení jedinci orientaci jen podle slunce teprve naučit?

Není to tak jednoduché, ale připevněný magnet ptáky rozhodně mate.

Děkuji za pozornost

